

УДК 338.1

Михальчинець Г.Т. , старший викладач
Мукачівський державний університет

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА КОМПЛЕКСНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОРЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАКАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

У статті досліджено основні нормативні положення щодо визначення категорій та механізмів формування та комплексного використання лісоресурсного потенціалу Закарпатського регіону.

Ключові слова: лісоресурсний потенціал, комплексне використання лісоресурсного потенціалу, механізм стимулювання комплексного використання лісоресурсного потенціалу.

Myhalchynets G.T.

KEY ASPECTS OF LEGISLATIVE SUPPORT AND COMPLEX USE WOOD RESOURCE POTENTIAL OF THE TRANSCARPATHIAN REGION

The article deals with the basic regulations governing the determination of categories and mechanisms of formation and comprehensive utilization of wood resource potential of the Transcarpathian region.

Keywords: wood resource potential, comprehensive utilization of wood resource potential incentive comprehensive use wood resource potential.

Михальчинець Г.Т.

ОСНОВНЫЕ АСПЕКТЫ ЗАКОНОДАТЕЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФОРМИРОВАНИЯ И КОМПЛЕКСНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЛЕСОРЕСУРСНОГО ПОТЕНЦИАЛА ЗАКАРПАТСКОГО РЕГИОНА

В статье исследованы основные нормативные положения по определению категорий и механизмов формирования и комплексного использования лесоресурсного потенциала Закарпатского региона.

Ключевые слова: лесоресурсный потенциал, комплексное использование лесоресурсного потенциала, механизм стимулирования комплексного использования лесоресурсного потенциала.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з

Михальчинець Г.Т.

важливими науковими та практичними завданнями. Одним із найбільш перспективних напрямків досліджень в галузі теорії і методології економічної науки є проблеми галузевих ринкових структур, що знаходяться в тісному взаємозв'язку з регіональною економічною політикою.

За останнє десятиріччя увага багатьох українських та закордонних вчених до даної проблеми суттєво збільшилася, проте більшість публікацій носили локальний характер та не вирішували проблеми стратегічного розвитку регіонального комплексу

Особливо це наглядно простежується у сфері регіонального економічного дослідження щодо лісоресурсного потенціалу та можливості його ефективного використання, яке успішно замінялося проблемою вирівнювання регіонального розвитку.

Значення регіонального підходу до формування регіональних програм розвитку лісового господарства посилюється і через прийняття Лісового кодексу (21.01.1994 № 3853-XII), Земельного кодексу (25.10.2001р. № 2768-III) та Податкового кодексу (02.12.2010 № 2755-VI), удосконаленням законодавчої бази у сфері державного управління лісовим господарством, коли функції розпорядження лісовим фондом передаються регіональним суб'єктам. Тому і постає актуальність наукових досліджень щодо теоретичних основ та методичних рекомендацій при формуванні великих корпоративних структур (регіональних лісових комплексів) з врахуванням економічних інтересів галузі.

Необхідним є створення законодавчих актів які б давали можливість збалансування рішення соціально-економічних завдань і проблем збереження навколишнього середовища, а також лісоресурсного потенціалу в цілях задоволення потреб сьогодення та майбутнього покоління людей.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Вивчення проблем ефективного використання і оцінки природоресурсного потенціалу присвячені праці вітчизняних та зарубіжних вчених. У вітчизняній науці сформувався потужна наукова школа прихильників комплексного підходу до організації лісового господарства [1]. Сучасними представниками даної школи, які розглядали окремі проблеми формування механізму відновлення комплексного використання лісоресурсного потенціалу в ринкових умовах стали А. Бобко, З. Герасимчук, О. Голуб, В. Голян, А. Дейнека, Д. Добряк, Б. Колісник, В. Кравців, В. Мікловда та ін.

Проте питання законодавчого забезпечення формування та

комплексного використання лісоресурсного потенціалу регіону вивчено недостатньо, цьому і буде присвячене дане дослідження.

Цілі статті. Вирішення поставленого завдання передбачає проведення детального нормативно-законодавчого дослідження основних аспектів розвитку галузі лісового господарства в контексті поточної та перспективної державної політики в цій сфері, з метою визначення основних нормативних положень щодо формування та реалізацію механізму комплексного використання лісоресурсного потенціалу в ринкових умовах Закарпатського регіону.

Вклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. І.М.Лицур [2] дає визначення лісоресурсного потенціалу як макроекономічного показника, який характеризує всю сукупність лісових ресурсів та лісорослинних умов і є базою раціональної організації лісокористування і розвитку продуктивних сил у цілому. Від його розвитку значною мірою залежить економіка й екологічна ситуація. І.М.Лицур включає до складу лісоресурсного потенціалу лісові насадження, полезахисні смуги та інші захисні насадження, не деревна продукція лісу, екологічні та соціальні функції лісових насаджень.

Важливою і особливо значимою складовою лісоресурсного потенціалу є ліси. Ліси України за своїм призначенням і розташуванням виконують переважно водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі та інші функції і забезпечують потреби суспільства в лісових ресурсах.

Загальна площа лісового фонду України становить – 10,4 млн га., із яких вкритих лісовою рослинністю – 9,6 млн га., в т.ч. в Закарпатській області - 659,7 тис. га. , що складає 52,2% від усієї території області. Лісистість території країни становить 15,9% [5].

Основним законом України про ліси й ведення господарства в них є Лісовий кодекс (21.01.1994 р. № 3852-ХІІ). Правові аспекти лісового господарства як суб'єкта землекористування визначено Земельним кодексом (25.10.2001 р. № 2768-ІІІ), питання особливостей податкового обліку – Податковим Кодексом України (02.12.2010 № 2755-ВІ). Відповідні норми щодо збереження й відтворення лісів регулюються законами України «Про охорону навколишнього природного середовища» (25.06.1991 р. № 1264-ХІІ), «Про мораторій на проведення суцільних рубок на гірських схилах в ялицево-букових лісах Карпатського регіону» (10.02.2000 р № 1436-ІІІ), «Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки» (21.09.2000 р. № 1989-ІІІ), «Про

природно-заповідний фонд України» (16.06.1992 р. № 2456-ХІІ) та інші.

Земельний кодекс України (25.10.2001 р. № 2768-ІІІ) регулює земельні відносини при використанні лісів. Він базується на принципах поєднання особливостей використання землі як територіального базису, природного ресурсу, основного засобу виробництва, забезпечення раціонального використання й охорони земель, пріоритету вимог екологічної безпеки, невтручання держави в здійснення громадянами, юридичними особами та територіальними громадами своїх прав щодо володіння, користування й розпорядження землею, крім випадків, передбачених законом.

Законом установлені жорсткіші вимоги щодо обмеження окремих способів рубок, впровадження природозберігальних технологій розробки лісосік (обмеження суцільних і перехід на поступові, вибіркові й вузько лісосічні), здійснення трелювання деревини з 2005 року лише з використанням колісних тракторів і повітряно-трелювальних установок.

Закони України «Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки» та «Про природно-заповідний фонд України» визначають вимоги щодо формування екологічної мережі України з метою збереження, відтворення та охорони природних комплексів, територій із природним станом ландшафтів. Відповідно до цього Закону та з урахуванням переважно екологічного значення лісів України, Держкомлісгосп проводить роботу зі збільшення площі лісів з обмеженим режимом лісокористування, заповідання лісових територій.

Регіональна стратегія розвитку Закарпатської області до 2015 року визначена та затверджена 23.07.2007р.[4], є стратегічним планом розвитку, який визначає цілі, завдання, пріоритети розвитку Закарпаття на вказаний період. У даній стратегії з урахуванням загальнодержавних пріоритетів, оцінки конкурентних переваг, обмежень, загроз і проблем визначені першочергові пріоритетні цілі розвитку регіону та критерії їх досягнення, в т.ч. і в галузі лісового господарства.

Основним регуляторним актом щодо діяльності лісового господарства Закарпатської області є положення «Про Закарпатське обласне управління лісового та мисливського господарства», затверджене Наказом Державного комітету лісового господарства України 09.07.2007 №231, відповідно до якого обласне управління

лісового та мисливського господарства, що підпорядковується Державному комітету лісового господарства (Держкомлісгосп) сприяє забезпеченню формування і реалізації державної політики в сфері лісових відносин та ведення лісового і мисливського господарства та полювання на території області. Дане положення визначає основні завдання Управління щодо участі у сприянні формування та реалізації державної політики в сфері лісових відносин та ведення лісового і мисливського господарства та полювання на території області, здійснення державного управління та контролю, міжгалузевої координації і функціонального регулювання в галузі ведення лісового і мисливського господарства та полювання, участі в організації ведення державного лісового кадастру та державного кадастру мисливських тварин; організації здійснення лісовпорядкування та впорядкування мисливських угідь, моніторингу лісів і мисливських тварин; участі у розробленні та організації виконання державних і регіональних (місцевих) програм у сфері охорони, використання, відтворення лісів та тваринного світу, побічних користувань та розвитку мережі лісових доріг, туризму, заповідності територій [3].

При розробці обласної стратегії розвитку лісового господарства враховано побажання представників закарпатських громад, в яких висвітлено нові підходи в лісовпорядкуванні та веденні лісового господарства, зокрема, господарювання на принципах наближеного до природи лісівництва, застосування ГІС-технологій, та сучасні вимоги щодо залучення громад до ведення лісового господарства з врахуванням сертифікації лісів за міжнародними стандартами.

Хоч закарпатські лісгоспи отримали лісовий сертифікат, переваги від сертифікації поки що не дуже відчують ні працівники лісової галузі, ні громади. Зокрема, сертифікація лісів передбачає обов'язковий постійний діалог лісівників і представників громад, справедливе відшкодування лісівниками втрат чи пошкоджень, нанесених власності громад, покращення добробуту працівників та місцевого населення, але чимало сільських голів чи не вперше чули про вигоди і переваги, які дає громадам сертифікація лісів.

В якості прикладу можна навести ситуацію з забезпеченням малозабезпечених громадян безкоштовними дровами для опалення. На жаль сьогодні, незважаючи на численні звернення і громадян, і сільських голів, керівництво лісгоспів не має законних підстав задовольнити такі прохання.

Щодо мисливства то, до прикладу, на Берегівщині і Виноградівщині йдеться про компенсацію шкоди, якої завдають

сільськогосподарським угіддям фермерів дикі кабани. Селяни мають обгрунтовані претензії до фахівців лісового і мисливського господарства. А ті, зі свого боку, наводять свою цілком аргументовану позицію. Тобто проблему необхідно вирішувати спільно, шукати вихід разом із органами місцевого самоврядування та державної влади на рівні районів, області та центральному рівні.

Майже в кожному районі гостро звучить питання використання доріг сільських громад під час транспортування деревини. Сьогодні ця проблема законодавчо теж не врегульована. І доволі складно знайти її вирішення. Кожна зі сторін (і лісгоспи, і покупці їх продукції - лісозаготівельні та деревообробні підприємства, перевізники деревини і громади сіл) мають свою правду. А дороги тим часом залишаються у край незадовільному стані.

Загалом, сьогодні дорожній доступ до лісових ресурсів обмежений, тому більшість рубок ведеться біля доріг. А це непокоїть населення краю. Пояснення цьому є підтвердження факту кращого стану лісових доріг аніж сільського призначення за рахунок державного фінансування у 2008 р. будівництва лісових доріг. При цьому лісові господарства не можуть використовувати на ремонт сільських доріг кошти лісгоспів, що заборонено законодавством.

Негативним є неврегулювання питання загального доступу до недеревинних продуктів лісу (ягід, грибів тощо) внаслідок виданих дозволів довгострокового користування лісових угідь для ведення мисливського господарства та інших потреб суб'єктам зеленого туризму, які намагаються обмежити доступ населення до цих угідь. Це, звичайно, порушує законні і традиційні права місцевих мешканців.

Зрозуміло, що при плануванні ведення лісового господарства необхідно дивитися на ліс не тільки як на джерело деревини, а й оцінити можливості багатofункціонального використання лісових ресурсів.

У відповідності до основних показників економічного та соціального розвитку Закарпатської області на 2012 рік та прогнозу на 2013 і 2014 роки, що визначені у Програмі економічного і соціального розвитку Закарпатської області на 2012 рік та основні напрями розвитку на 2013 і 2014 роки від 27.01.2012р. виділено економічні показники ведення лісового господарства у 2012 р. та планових 2013-2014 рр., зокрема щодо заготівлі деревини та відтворення лісів. У даній програмі чітко простежується тенденція сталого використання деревини у заготівлю із відновленням у пропорції приросту заготівлі.

Цікавим є факт невикористання фінансування відтворення лісів

за рахунок коштів сум податку на додану вартість, що акумулюються лісовими підприємствами на спеціальних рахунках, відкритих в установах банків в порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України у відповідності до ст. 209 «Спеціальний режим оподаткування діяльності у сфері сільського та лісового господарства, а також рибальства», п.209.2. Податкового кодексу України, а лише за рахунок цільового фінансування.

Враховуючи послідовну тенденцію розвитку лісового господарства у регіоні значно збільшилися площі деревостанів із обмеженим режимом лісокористування та площі, де повністю заборонені рубки головного користування. В цілому зменшені обсяги рубок.

Аналізуючи сучасний стан лісового господарства Закарпатського регіону, можна сміливо констатувати, що лісова галузь системно вдосконалюється та розвивається. В I-ому півріччі 2012 року Держлісагентство забезпечило зростання основних виробничих та соціально-економічних показників діяльності лісової галузі країни в цілому.

Позитивних показників підприємствам Держлісагентства вдалося досягнути в питанні протидії виникненню та ліквідації лісових пожеж. Така позитивна динаміка пов'язана з тим, що до пожежонебезпечного періоду 2012 року лісівники України ретельно підготувалися. Здійснюється комплекс профілактичних та попереджувальних протипожежних заходів.

Важливим є питання електронного обліку деревини, що позбавить можливості існування злочинних пилорам та унеможливить обіг незаконно придбаної деревини. Електронний облік деревини повністю ліквідує тіньове деревообробне виробництво та виведе його в прозоре правове поле.

Запровадження електронного обліку та реалізація деревини на відкритих аукціонах позитивно відображаються на основних соціально-економічних показниках діяльності лісової галузі.

Висновки. На основі проведених досліджень можна зробити висновок, що більшість правових аспектів ведення лісового господарства визначають основні положення щодо його ведення, проте не зорієнтовані на регіональний підхід. Слабкий розвиток відтворення лісів, загрозлива екологічна ситуація внаслідок необдуманих планів лісозаготівлі та недотримання комплексної стратегії розвитку лісового господарства та екологічної безпеки призвели до необхідності виважено підходити до лісорусурсного

потенціалу як стратегічного потенціалу країни в цілому та майбутнього багатства наступних поколінь. Зокрема, у Лісовому кодексі закладено обмежену кількість інструментів стимулювання, що не дозволяє у повній мірі виконувати стимулюючу дію на господарську діяльність усіх суб'єктів, які пов'язані з використанням, розширеним відтворенням та охоронною лісоресурсного потенціалу.

У практиці державного управління лісоресурсним потенціалом безсистемно використовуються певні окремі інструменти стимулювання розвитку даного сектора економіки.

Цілі переходу до сталого розвитку у лісоресурсній сфері носять нестабільний характер, оскільки не розроблено виважених заходів державного стимулювання.

1. Василик Н.М. Основні проблеми формування механізму стимулювання комплексного використання лісоресурсного потенціалу / Василик Н.М. [Електронний ресурс] - Режим доступу/ http://www.nbu.gov.ua/Portal/soc_gum/ekfor/2012_2/40.pdf
2. Лицур І.М. Лісоресурсний потенціал України/ Лицур І.М. [Електронний ресурс] - Режим доступу/ http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlts/15_7/170_Lycur_15_7.pdf
3. Положення про Закарпатське обласне управління лісового та мисливського господарства / [Електронний ресурс].- Режим доступу/ <http://www.zakarpatis.gov.ua/ukr/page.php?type=clause&id=6>
4. Програма економічного і соціального розвитку Закарпатської області на 2012 рік та основні напрями розвитку на 2013 і 2014 роки/ [Електронний ресурс] - Режим доступу/ <http://www.carpathia.gov.ua/ua/526.htm>
5. [Електронний ресурс] - Режим доступу/ <http://www.mukachevo.net/ua/news/view/23499>.